

ΠΕΤΑΕΙ,
ΠΕΤΑΕΙ
ΤΟ ΣΥΝΝΕΦΟ

Τίτλος βιβλίου:
Πετάει, πετάει το σύννεφο

Συγγραφέας:
Ιουστίνη Φραγκούλη-Αργύρη

Διόρθωση κειμένου:
Ράνια Μπουμπουρή

Σχεδιασμός εξωφύλλου:
Studio Stone, Brussels
Πίνακας της Χρυσούλας Μπουκουβάλα-Δόγα,
ακρυλικό εμπνευσμένο από τη Μαδουρή Λευκάδας.

DTP:
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Εκτύπωση:
Άγγελος Ελεύθερος

© Ιουστίνη Φραγκούλη-Αργύρη, 2003
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα, 2003

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2003
Πρώτη ανατύπωση: Ιούνιος 2003, 6η χιλιάδα

ISBN 960-274-714-5

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Μαυρομιάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2103302234-6
Telefax: 2103302098
<http://www.psichogios.gr>
e-mail: psicho@otenet.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
1, Mavromichali Str.
106 79 Athens – Greece
Tel.: 2103302234-6
Telefax: 2103302098
<http://www.psichogios.gr>
e-mail: psicho@otenet.gr

Ιουστίνη Φραγκούλη - Αργύρη

ΠΕΤΑΕΙ,
ΠΕΤΑΕΙ
ΤΟ ΣΥΝΝΕΦΟ

ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ

*Αφιερωμένο εξαιρετικά
στη μάνα μου Μαρία Κακαβούλη-Φραγκούλη,
που ήθελε πάντα να μετράω τη ζωή
με μέτρο το αρχαίο κάλλος!*

*Στις πιο αθώες ερωτήσεις των παιδιών
κρύβονται τα αναπάντητα ερωτήματα των μεγάλων...*

ΑΙΔ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΚΑΒΟΥΛΗΣ
(Λευκάδα, 1975)

Περιεχόμενα

Απόβροχο με λουκουμάδες	15
Παλεύοντας με τις στιγμές	31
Η Ρόζα και οι άλλοι	43
Ο πυρετός του ένας εφιάλτης	59
Δε βολεύτηκε!	75
Όταν αρραβωνιάστηκε ο αϊτός την περιστέρα ...	91
Παράξενες συνήθειες	107
Ένας καλός στρατιώτης	123
Πετάει, πετάει το σύννεφο;	151
Ανατροπές	167
Θυμάσαι;	183
Στο καθήκον	199
Καινά δαιμόνια	229
Χρόνοι δίσεκτοι	245
Ζωή από χώμα	269
Και μήνες οργισμένοι... ..	285
Πετάει το σύννεφο, πετάει!	305

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ

ΠΑΠΑ-ΚΩΣΤΑΓΓΕΛΟΣ – ΑΡΙΣΤΗ ΑΡΓΥΡΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ –
ΣΥΖ. ΠΑΥΛΟΣ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ –
ΣΥΖ. ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΖΩΗ
ΧΑΡΟΥΛΑ
ΠΑΝΝΑΚΗΣ

ΑΓΓΕΛΟΣ

ΠΕΤΡΟΣ –
ΣΥΖ. ΕΙΡΗΝΗ

ΣΟΦΙΑ –
ΣΥΖ. ΓΙΩΡΓΟΣ

ΚΩΣΤΑΓΓΕΛΟΣ
ΚΑΙΤΟΥΛΑ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ
ΤΖΟΥΛΙΑ
ΑΜΑΛΙΑ

ΔΙΟΝΥΣΗΣ –
ΣΥΖ. ΜΑΤΙΝΑ

ΕΛΕΝΗ –
ΣΥΖ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ
ΚΩΣΤΑΓΓΕΛΟΣ
ΜΑΡΙΤΣΑ
ΡΟΖΑ

ΚΩΣΤΑΣ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ
ΒΑΓΓΕΛΗΣ
ΘΑΝΑΣΗΣ

ΠΑΝΤΕΛΗΣ –
ΣΥΖ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ –
ΣΥΖ. ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΚΩΣΤΑΓΓΕΛΟΣ
ΜΑΝΩΛΗΣ
ΣΑΠΦΩ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ

ΑΓΓΕΛΟΣ
ΑΡΙΣΤΗ

Απόβροχο με λουκουμάδες

Κάθονται γύρω απ' το τραπέζι της τραπεζαρίας τα τρία παιδιά, απόβραδο χειμώνα. Η σόμπα καίει στο φουλ, οι φλόγες της πηδάνε ατίθασες μέσα στο γυαλί. Η ατμόσφαιρα, πεισματωμένη, παραμένει υγρή, γιατί η Λευκάδα έχει από μέρες βυθιστεί στις βροχές της εποχής. Καμιά παιδική φωνή δεν ακούγεται στη γειτονιά. Σαν να τις κατάπιε το σούρουπο. Σαν να τις ρούφηξε τ' αποβρόχι.

Μέσα απ' την κουζίνα ακούγονται οι λάγνοι θόρυβοι απ' τα μαγειρέματα της μάνας. Τα παιδιά έχουν τελειώσει με τις υποχρεώσεις τους και περιμένουν τη μεγάλη άφιξη. Αναγνωρίζουν τα βήματά του και είναι έτοιμα να ξεχυθούν να του ανοίξουν. Ο παπα-Κωστάγγελος χτυπάει το κουδούνι της επίσημης πόρτας. Σε κλάσματα δευτερολέπτου, του φιλούν το χέρι, του παίρνουν το καλυμμαύκι, το εξώρασο, το κασμιρένιο χοντρό κασκόλ απ' τη Σκοτία για να τα τοποθετήσουν με τη γνωστή ιεροτελεστία στη σωστή τους θέση.

Κάθε βράδυ ακριβώς στις εφτά, ούτε νωρίτερα ούτε αργότερα, ο γηραιός παπάς περνάει από της κόρης του της Σοφίας. Τον περιμένουν, βλέπεις, τα παιδιά για να τους πει καμιά ιστορία από τα χρόνια της περιπέτειάς του στους πολέμους που έδωσαν μια Ελλάδα μεγάλη, αλλά μικρότερη απ' τις προσδοκίες του. Και μετά θα τους πει *έπεα πτερόεντα*, όπως συνηθίζει ν' αποκαλεί τα λογοπαίγνια εκείνος, που δείχνει σοφός και σίγουρος.

Τον αγαπούν γιατί τον νιώθουν δικό τους, καταδικό τους αυτόν το γίγαντα με τη λευκή γενειάδα, που στ' άλλα παιδιά της γειτονιάς ίσως να προκαλεί δέος με την αυστηρή εμφάνιση και τη βροντερή φωνή του. Εξ όψεως φαίνεται απόμακρος, αλλά μόνο εκείνα ξέρουν τις ιδιαίτερες στιγμές του, όπου: «Πετάει, πετάει το άλογο;»

Κι ορμούν να πουν όλα μαζί *πετάει* για να τα καθηλώσει με το βλέμμα ή τα λόγια επειδή βιάστηκαν. «Πετάει, πετάει ο αϊτός;»

Και κάθονται ακίνητα για να μην κάνουν λάθος πάλι και εισπράξουν την απογοήτευσή του. Αλλά τούτη τη φορά... άργησαν!

Η μάνα έρχεται απ' την κουζίνα, αναστατωμένη από τα παιχνίδια με τα φαγητά. Το πρόσωπό της λάμπει από ικανοποίηση κι ενοχή. Φροντίζει να μη χάνει χρόνο με τα μαγειρέματα όταν τα παιδιά της είναι στο σπίτι· αλλ' απόψε ήθελε να τα ευχαριστήσει φτιάχνοντας λουκουμάδες που της ζήτησε ειδικά η Αμαλία.

«Πατέρα, καλησπέρα. Φρέσκος μυρίζεις. Έρχεσαι από δρόμο;»

«Αν εννοείς την αγορά, όχι, παιδί μου. Δεν είχα το κουράγιο να περάσω. Πάνε τα νιάτα κι οι καιροί. Άλλωστε, έχει βουλιάξει ο τόπος στα νερά. Κατάχρηση έκαμα που βγήκα».

«Έλα τώρα, μη γυρεύεις κομπλιμέντα. Εσύ δε νικιέσαι από θεριά και κακοκαιρίες».

«Γι' άλλες εποχές μιλάς. Όλες οι αρετές κι οι τύχες έχουν ένα τέλος. Σαν να μου φαίνεται, Σοφία μου, πως έφτασε ο καιρός μου. Τα πόδια μου δε με κρατάνε πια».

Τα παιδιά δε σχολιάζουν. Η σιωπή είναι επιβεβλημένη όταν μιλάνε πατέρας και κόρη. Δε χωρούν ανάμεσα τους, ούτε και τώρα που κοντεύουν την εφηβεία. Ακόμη κι όταν είναι ο πατέρας μπροστά, κυριαρχεί η αμηχανία. Οι δυο απολαμβάνουν την επικοινωνία λαχταρώντας ν' ακούσουν ο ένας τον άλλον. Οι ασηματότητες, κι αυτές ακόμη, μεταξύ τους αποκτάνε μian άλλη διάσταση. Τα λόγια τους, που απλώνονται σε όλες τις λεπτομέρειες της μέρας, έχουν μια παράδοση σπουδαιότητα.

Χρόνια ολόκληρα τώρα, ο παπα-Κωστάγγελος φροντίζει να περνάει απ' της Σοφίας του το μεσημέρι για να ξεκλέβει λίγες στιγμές σουχίας μαζί της. Βλέπεις, το πρωί παρελαύνουν απ' το φιλόξενο σπίτι της συγγενείς απ' το χωριό που έρχονται για διάφορες δουλειές στη Λευκάδα και περνούν για μια καλημέρα. Ύστερα είναι και οι πελάτες του άντρα της, του Γιώργου. Όταν δεν τον βρίσκουν στο γραφείο τις μέρες του δικαστηρίου, κάνουν μια στάση από κει διά παν ενδεχόμενον.

Έτσι είναι οι σχέσεις δικηγόρου-πελατών στην ευλογημένη επαρχία, προσωπικής εξάρτησης κι εμπιστοσύνης. Το βράδυ πάλι, στις εφτά, παρόλο που τα λένε λίγο πατέρας και κόρη, εκείνος βάζει σε προτεραιότητα τα εγγόνια του. Θέλει να τους μεταγγίσει όσα έχει αποκομίσει στον πλούσιο βίο του.

Μοσχοβολάνε οι λουκουμάδες, κυλάει το μέλι πάνω τους πηχτό, σαν χρυσάφι. Σερβίρει η Σοφία τον πατέρα της πρώτα, όπως επιβάλλει η τάξη. Τα παιδιά τρελαίνονται απ' την αναμονή. Όσπου να βάλει ο παππούς τον πρώτο λουκουμά στο στόμα, τους φαίνεται πως έχει περάσει αιώνας. Ορμούν στα πιάτα τους πάραυτα. Πλήρης σιωπή! Και μόνο οι πιρουνιές μαζί με τις φλόγες της σόμπας ανησυχούν το χώρο. Όμως, το βλέμμα της Αμαλίας εκπέμπει κάποια αμνηχανία.

«Θαύμα, παιδί μου, οι λουκουμάδες. Γεια στα χρυσά σου χέρια!»

«Τους ζήτησε η μικρή. Δεν την έχω ακούσει ποτέ να πεθυμήσει κάτι που τρώγεται. Ήταν κάπως... σαν ένα θαύμα».

Τα παιδιά δε σχολιάζουν. Ο Αριστείδης τρώει αχόρταγα, η Τζούλια δείχνει να γεύεται μ' ευχαρίστηση τα αριστουργήματα της μάνας και η Αμαλία καταπίνει με δυσκολία το αντικείμενο του πόθου της. *Πρέπει να τους φάω τους λουκουμάδες, να την ικανοποιήσω, σκέφτεται. Πώς βιάστηκα να τους ζητήσω! Βλέπεις, ήταν η μυρωδιά απ' το ζαχαροπλαστείο που με παρέσυρε.*

Δεν έχει προλάβει ν' αποσώσει τη σκέψη της κι ο Αριστείδης της δείχνει το αδειανό του πιάτο με σημασία. Περιμένουν να στρέψει ο παπα-Κωστάγγελος το

βλέμμα αλλού για να γίνει η τράμπα. Βιαστικά, με μαεστρία τα δυο παιδιά αλλάζουν πιάτο. Η Τζούλια παρακολουθεί αμέτοχη τη συναλλαγή. Έχει συνηθίσει, ο πρώτος και η μικρή της οικογένειας να 'χουν τους δικούς τους κώδικες συνεννόησης. Νιώθει κάπως σαν περισευούμενη. Άλλωστε, προτιμάει ν' αφήνεται στις σκέψεις της και ν' απολαμβάνει τις μικρές χαρές της μοναξιάς της, περιχαρακωμένη στη φαντασία και τα βιβλία της.

Δεν του ξεφεύγει του παππού η κίνηση κι ας έχασε ένα βλέμμα. Δε σχολιάζει όμως. Ξέρει πως οι λιχουδιές δεν τρώγονται με το ζόρι. Η μικρή του εγγονή δεν έχει καλή σχέση με το φαγητό. Έχει μια φυσική αντίπαθεια προς καθετί που ικανοποιεί την αίσθηση της πείνας. Κι η μάνα της το παίρνει προσωπικά και κατάκαρδα. Η Σοφία παλεύει να νικήσει το θεριό της ανορεξιάς, μαγειρεύοντας με φαντασία και στολίζοντας τα πιάτα των παιδιών με χίλια-δυο ευρήματα. Φαντάσου, πέρασε τόσος καιρός απ' την αναφαγιά της Κατοχής που κι ο ίδιος άρχισε πια να βλέπει αδιάφορα την κόντρα της Αμαλίας με το φαγητό.

Έγκλημα θεωρούσε την ανορεξιά, τη δίαιτα κι όλα τα απότοκα μιας κοινωνίας του κορεσμού. Εκείνος με οχτώ παιδιά, με γυναίκα, κουνιάδα, γονείς, αδέρφια, βασανίστηκε στην Κατοχή απ' την πείνα και την ανέχεια. Το ψωμί και το λάδι έγιναν οι αξίες της εποχής, για τις οποίες πουλήθηκαν συνειδήσεις. Θυμάται τη σκηνή που, σαν παπάς του μεγαλοχωριού, σχεδόν επέβαλε στους Ιταλούς караμπινιέρους να του επιστρέψουν τις γαλοπούλες που έκλεψαν απ' τον Πέτρο του

καθώς το παλικάρι τις βοσκούσε κάτω στον κάμπο του χωριού. Τι ανθρωπιά ο Ιταλός καραμπινιέρος, τι ευγένεια ο κατακτητής να σεβαστεί το βιος του!

Γιατί ξαναγυρίζει στα ίδια, δεν το ξέρει. Δεν αποφεύγει την ανάμνηση του σκληροτράχηλου Γερμαναρά που του έκλεψε τη μία και μοναδική του προβατίνα, αυτή που έδινε πολύτιμο γάλα για τα παιδιά του. Ούτε το ζόρι ούτε η στοιχειώδης ανθρωπιά κατόρθωσαν να τον λυγίσουν. Αυτή τη φορά ταπεινωμένος, με άδεια χέρια ο παπα-Κωστάγγελος ήρθε πίσω στα παιδιά που τον κοιούσαν κατάματα χωρίς να βγάζουν μιλιά.

Εκείνος βίωσε τη στέρνηση μέχρι το μεδούλι, από τους βαλκανικούς πολέμους μέχρι μετακατοχικά. Τώρα του φαίνεται παράλογο που η εγγονή του δε συγκινείται από τις πολυτέλειες της γεύσης! Και τόσα αποφάγια που γεμίζουν το σκουπιδοτενεκέ, πώς να τα συχωρήσει ο άνθρωπος μιας άλλης εποχής; *Και συ, Δημητράκη, δεν τρως το φαΐ σου, και συ, Δημητράκη, το βλέπεις και κλαις...*, του έρχονται στο νου τα λόγια του γνωστού τραγουδιού, αλλά σιωπά.

«Παπού, πού ρεμβάζεις; Γιατί είσαι αφηρημένος;»

Τι να πει στα παιδιά; Ότι τώρα τελευταία πραγματικά βυθίζεται σε σκέψεις παλιοκαιρινές, ότι περνούν αργά και βασανιστικά σαν σε ταινία απ' το νου του όλες οι λεπτομέρειες της ζωής του; Χάνεται ώρες ώρες ο παπα-Κωστάγγελος στα δικά του. Βασανίζεται απ' την έμμονη ιδέα πως πρέπει να ολοκληρώσει τον κύκλο της ζωής του μ' έναν απολογισμό. Καλό κι αυτό! Πίστευε πάντα ότι καλώς έπραττε με την ευλογία του Θεού, δεν του χρειαζόνταν λογιστικά τώρα στο τέλος.

Προσπαθεί ν' απαλλαγεί απ' το παιχνίδι με το παρελθόν γυρνώντας στα καθέκαστα της μέρας. Αναφέρει με κάθε λεπτομέρεια τα συμβαίνοντα στο σπίτι του γιου του, του Διονύση: «Ο Γεράσιμος πήρε καλούς βαθμούς, ο Κωστάγγελος μέτριους, τα κορίτσια πήγαν έτσι κι έτσι. Μου φέρανε όλοι τους ελέγχους και πήρανε το χαρτζιλίκι τους. Η μάνα τους, βέβαια, η κυρα-δασκάλα, δεν έμεινε ευχαριστημένη».

Μιλάει για τα παιδιά του Διονύση, που μένουν στη νέα γειτονιά. Εκεί έχει το βασίλειό του ο παπα-Κωστάγγελος. Ένα άνετο δωμάτιο με το γραφείο, τα βιβλία, τις φωτογραφίες και τις αναμνήσεις του. Σ' αυτό το άσυλο κανείς δε διαταράσσει την ησυχία του, με αυστηρή συνέπεια. Ακόμη και η δεκάχρονη κακομαθημένη Ρόζα δεν εισέρχεται χωρίς να χτυπήσει!

Τα παιδιά της Σοφίας φοιτούν σε άλλο σχολείο. Πήραν χθες ελέγχους, όπου θριάμβευσε η Τζούλια. Ο δεκαπεντάχρονος Αριστείδης, μελωμένος ακόμη απ' τους λουκουμάδες, προσπαθεί ν' αλλάξει θέμα. Δεν τον συμφέρει η αναφορά στους βαθμούς. Τα πήγε επεικώς χάλια. Η Αμαλία ήταν αρκετά καλή, αλλά ο μεγάλος κάνει σήμα στα κορίτσια να μη δώσουν συνέχεια. Δε συμφέρει ν' ακουστούν άλλα σχόλια για τις επιδόσεις του. Άλλωστε πλησιάζει η ώρα που ο πατέρας καταφθάνει και αρκετές επιπλήξεις άκουσε χθες.

Το κλίμα βαραίνει επικίνδυνα. Ο Αριστείδης πρώτος ζητάει συγγνώμη για ν' αποχωρήσει. Προτιμάει απόψε να χάσει το παιχνίδι ή την ιστορία παρά να παρασυρθεί σε αντιλογίες που θα τον έριχναν στα μάτια του ήρώα του. Τα κορίτσια ακολουθούν.

Ο παπα-Κωστάγγελος μένει μόνος με τη Σοφία του. Την κοιπάει στα μάτια με λατρεία. Η αγαπημένη, η εκλεκτή του κόρη, η τέταρτη απ' τα οκτώ παιδιά του. Τη φέρνει στο νου του μικρό κορίτσι, με περιποιημένο το ένα και μοναδικό φουστάνι της στα στερημένα χρόνια της Κατοχής. Μια μικρή κυρία από τότε, κι ας έλειπαν τα μέσα. Ποτέ δεν του ταίριασε η εικόνα της στα χωράφια, γι' αυτό βιάστηκε να τη στείλει στη χώρα, στο Δεσποτικό, να βοηθήσει τ' αδέρφια της που φοιτούσαν στο γυμνάσιο Λευκάδας.

Έπραξε άδικο σε βάρος των άλλων κοριτσιών του; Δε νομίζει, οι δύο άλλες θυγατέρες του θέλησαν γάμο με όποια συνέπεια. Η Σοφία είχε τ' όνειρο να γίνει μια αστή, να παντρευτεί αστό, να κατοικήσει στην πόλη. *Κάλλιο κακή χώρα παρά καλό χωριό!* ήταν το σύνθημα της ζωής της. Παρά τις τύχες που της έφερναν οι προξενήτρες, περίμενε υπομονετικά να βρει τον αβοκάτο, το δικηγόρο της. Ήπιος χαρακτήρας, καλή νοικοκυρά, άγγιξε όλα όσα είχε πεθυμήσει.

Κι ο άντρας της, ο Γιώργος Κοντογεώργης, μορφωμένος, δυναμικός, συνεπής στις υποχρεώσεις του, ήταν στα μέτρα της. Κάθε Σαββάτο ανελλιπώς της έφερνε λουλούδια και τη ζήλευε όλη η γειτονιά. Χρυσάνθεμα το φθινόπωρο, βιολέτες και κρινάκια την άνοιξη, πασχαλιές τον Απρίλη. Το καλοκαίρι πάλι ανακάλυπτε γαρίφαλα μοσχομυριστά για να μην της λείπει η ευωδιά, που έτσι κι αλλιώς ήταν διάχυτη στο σπίτι, καθώς εκείνη συνήθιζε να βάζει σε όλα τα ντουλάπια της άρωμα λεβάντας. Όσο για τη γιορτή της μάνας, η Σοφία ήταν η μόνη στη φαμίλια που έπαιρνε μιαν αγκαλιά

τριαντάφυλλα απ' τα παιδιά της, ακόμη κι αν η βαρυνειμωνιά είχε κάψει τις τριανταφυλλιές. Λες κι άνθιζαν πάντα σε πείσμα των καιρών, μόνο για κείνη.

Πώς έγινε κι αυτή η κόρη στη μέση ακριβώς του μικρού του λόχου επέβαλε τα δικά της σχέδια χωρίς υποχωρήσεις, ακόμη δεν το έχει συνειδητοποιήσει. Έτσι όπως ήταν ήσυχη απ' τη φύση της, θα πίστευε κανείς πως θα περνούσε απαρατήρητη στην οικογένεια κι αργότερα στη ζωή της. Κι όμως κατόρθωσε να γίνει σημείο αναφοράς της οικογένειας των Αργυρίου και όχι μόνο.

Πάλι αυτοί οι συνειρμοί του παρελθόντος, σκέφτεται ο παπα-Κωστάγγελος. Κυριολεκτικά βασανίζεται κι ανησυχεί τελευταία.

Η ματιά του πλανιέται στο δωμάτιο όπου απολαμβάνει κάθε μεσημέρι και κάθε βράδυ μια μικρή ανάπαυλα στο πέρασμά του απ' την πόλη. Λάμπουν οι τοίχοι από καθαριότητα, οι κουρτίνες έχουν απαλά χρώματα, το τραπέζι το καθάρισε κιόλας η Σοφία. Ακούει τη βρύση να τρέχει στην κουζίνα της. Δεν μπορεί η κόρη του να ησυχάσει ούτε λεπτό αν ο χώρος της δεν είναι σε πλήρη τάξη!

«Πατέρα, με τρώει η αγωνία του Αριστείδου. Η εξυπνάδα του είναι ανεπανάληπτη αλλά η αδιαφορία του για το σχολείο έχει γίνει προκλητική. Ο θυμός και η αντίδρασή του έχουν κάνει αφόρητο το κλίμα στο σπίτι. Τα κορίτσια δεν τολμούν να μιλήσουν κι εκείνος τους επιτίθεται».

«Υπερβάλλεις, παιδί μου. Εφηβεία διέρχεται το παιδί. Αντρεύει. Δύσκολο είναι να περνάς απ' την παιδι-

κή αθωότητα στην υποχρέωση να γίνεις αρσενικό με όλες τις ευθύνες του ρόλου σου. Είναι ξύπνιος, ευαίσθητος ο Αριστείδης, κι ας φοράει το προσωπίο του ζόρικού. Φαίνεται πως τον τρομάζει το μέγλωμά του κι ας μην το καταλαβαίνει. Δώσ' του χρόνο, δείξε ανοχή».

«Μα, είναι γιος δικηγόρου, πρέπει να γίνει κάποιος ο Αριστείδης μας».

Την κοιπάει με μια δόση αμφιβολίας. Βλέπει την ανησυχία ν' απλώνεται στα λεπτά χαρακτηριστικά της. Στα γκρίζα μάτια της γυαλίζει ένα δάκρυ. Η Σοφία του δυστυχώς δε βλέπει τη μεγάλη εικόνα. Γλυκιά, προστατευτική, παλεύει με τις αταξίες του Αριστείδη της. Της είναι αδύνατο, απ' τη γυναικεία φύση της, να κατανοήσει τις μεταλλαγές ενός αγοριού που μεταμορφώνεται σε άντρα. Άλλωστε, ο μικρός της κόσμος χωράει μόνο στα δικά της μέτρα.

Θυμάται τη γυναίκα του, τη μακαρίτισσα την παπαδιά, που αγωνιούσε για τούτο το κορίτσι. Την έβρισκε υπερβολικά ντελικάτη, παράταιρη να μεγαλώνει μέσα στις ανέχειες ενός χωριού. Την έσπρωχνε να μάθει γράμματα για να μπορεί να γίνει ανεξάρτητη. Ποτέ η παπαδιά του δε συγχώρεσε στις συνθήκες το ότι εκείνη έμεινε αναλφάβητη κι αναγκαζόταν να τρέχει στον πεθερό της να της διαβάσει τα γράμματα που λάβαινε απ' τον αγαπημένο της άντρα όσα χρόνια ήταν φαντάρος στο μέτωπο της Μεγάλης Ελλάδας. Δύσκολα χρόνια, στερημένα για τις γυναίκες, τι να λες!

«Πατέρα, δε με καταλαβαίνεις. Το παιδί είναι τρομερά ζωηρό. Δεν ασχολείται με τίποτε άλλο εκτός απ' την μπάλα».

Πώς ν' απαντήσει τώρα στην εμμονή της; Ο Αριστείδης είναι μια χαρά παλικάρι που ρίχνει ανάστημα και θέλει να κάψει την ενέργειά του. Μα δε θυμάται τα πέντε αδέρφια της που τρέχανε σαν τα κατσίκια πάνω-κάτω στον κάμπο και στα χωράφια; Πεινασμένα, κι όμως αλωνίζανε τον τόπο. Πώς ξαφνικά της κατοφθαίνεται για το γιο της που κάνει κάτι ανάλογο; Μάλλον το κοινωνικό πλαίσιο την τρομάζει. Φοβάται η Σοφία του μήπως το παιδί παρασυρθεί και δε γίνει επιστήμονας!

«Κι αν δε μορφωθεί, θα χάσει η επιστήμη την ιδιοφυή μονάδα ή θα πληγωθεί η μητρική σου φιλοδοξία;» της λέει με πειραχτικό ύφος.

«Δε θα του το συγχωρήσει ποτέ ο πατέρας του. Είναι πολύ έξυπνος, δεν μπορεί να μη σπουδάσει. Γιος δικηγόρου, πατέρα».

Το πιστεύει στ' αλήθεια η Σοφία του πως μπορεί να κλείσει ένα παιδί στα δικά της όνειρα; Πως πρέπει να το πειθαναγκάσει να πάρει το δρόμο που του χάραξαν εκείνη κι ο πατέρας του;

Κι ο παπα-Κωστάγγελος αυστηρός ήταν με τα παιδιά του όταν μεγάλωναν, απόλυτα εναρμονισμένος με την τάξη, τους νόμους και τους προφήτες. Έχει όμως την εντύπωση πως τουλάχιστον τους άφησε ένα ποσοστό ελευθερίας για ν' αποφασίσουν τι ήθελαν να κάμουν στη ζωή τους.

Ακόμη και τη Σοφία θα μπορούσε να την είχε πιέσει να πάρει εκείνο το περιζήτητο παλικάρι, τον κτηματία απ' το μεγαλοχώρι. Όχι πως τα μάτια της δε θαμπώσανε απ' την ομορφιά του όταν τον πρωτοείδε. Αλ-

λά αφού είχε αποφασίσει να ζήσει στην πόλη, την αρνήθηκε την προξενιά. Ακόμη ο παπα-Κωστάγγελος αναρωτιέται αν τούτο το κορίτσι είχε καρδούλα. Πώς τα κατάφερνε πάντα να καταπιέζει τα συναισθήματά της για να είναι μια καθωσπρέπει γυναίκα!

Φασαρίες ακούγονται απ' το πάνω πάτωμα. Ο Αριστείδης βασανίζει τις αδερφές του. Παίζει μποξ και άλλα αγορίστικα παιχνίδια στην πλάτη των κοριτσιών. Η Τζούλια τσιρίζει. Με τη μικρή τα βρίσκουν κάπως. Δυναστής κανονικός ο νεαρός, φαίνεται πως βγάζει το θυμό του πάνω τους για όσα εισέπραξε απ' τους γονείς του για την κακή βαθμολογία του.

Η Σοφία σηκώνεται απ' το τραπέζι. Ο πατέρας ακολουθεί με το βλέμμα το ανάλαφρό της βήμα. Το κλειδί γυρίζει στην πόρτα. Οι φωνές και τα τσιρίγματα σταματούν μεμιάς στο πάνω πάτωμα. Ο Αριστείδης πήρε σήμα για την άφιξη του πατέρα. Χώθηκε πάραυτα στο δωμάτιό του. Δεν έχει όρεξη γι' άλλες φασαρίες. Αρκετός ο τριήμερος θρήνος για τη βαθμολογία του. Το έζησε το έργο σ' επανάληψη. Μην δίνει άλλες αφορμές τώρα.

Τρέχει η Σοφία να προϋπαντήσει τον άντρα της. Έτσι κάθε βράδυ. Αφήνει στη μέση όλες τις δουλειές για να τον προλάβει, να τον ρωτήσει τα καθέκαστα της μέρας, να δείξει το ενδιαφέρον της. «Καλώς όρισες. Είναι κι ο πατέρας. Τα λέμε για τα παιδιά».

«Καλησπέρα, πατέρα. Μοσχομυρίζει το σπίτι μέλι. Λουκουμάδες για τη νεολαία;»

«Γεια στα χέρια της γυναίκας σου!»

Χαίρονται οι δύο άντρες ν' ανταλλάσσουν κομπλι-

μέντα για τη Σοφία τους. Ο παπα-Κωστάγγελος ποτέ δεν το ξεπέρασε που η ακριβή του κόρη έφυγε απ' το πατρικό της, έστω και κάτω απ' την προστασία ενός γάμου που η ίδια επέλεξε. Με δεδομένη την ηπιότητα του χαρακτήρα της, ένιωθε πάντα πως εκείνη παρέμενε ο ίσκιος του σπιτιού του. Είχε πάρει για τα καλά τη θέση της αδικοχαμένης μάνας της, μια κι έμεινε ανύπαντρη μέχρι τα τριάντα της.

Τούτη η θυατέρα είχε την αρετή να μπορεί αθόρυβα να μαζεύει όλη την οικογένεια κάτω απ' τη φτερούγα της, να δίνει συμβουλές, ν' αποτελεί τον καταλύτη στις σχέσεις ανάμεσα σ' οχτώ αδέρφια και σ' οχτώ γαμπρούς και νύφες. Κι όλα τ' ανίψια της σ' αυτήν προστρέχανε για τα παράπονά τους και τις μικρές τους πίκρες. Είχε έναν τρόπο να τους γαληνεύει όλους με τον καλό της λόγο, τον μελιστάλαχτο.

Η Σοφία απ' τη φύση της ήταν ικανή να ψυχολογεί, να παρηγορεί, να καλμάρει, προσφέροντας τις δυνάμεις της σε όποιον την είχε ανάγκη. Και το 'κανε μ' έναν τρόπο διακριτικό που δεν άφηνε σημάδια. Σίγουρα, το σπίτι της αποτελούσε το διευθυντήριο στη ζωή της μεγάλης του φαμελιάς. Κι όλα αυτά συνέβαιναν στο περιθώριο μιας καθημερινότητας αφιερωμένης στον άντρα της και τα παιδιά της.

Κι εκείνα τα χρυσά της χέρια έφτιαχναν το πιο ζεστόπιστο τσάι του βουνού. Άλλαζε η γεύση του λες, καθώς άχνιζε στα χρυσοστόλιστα φλιτζάνια της. Α, η Σοφία είχε ένα πολύ λεπτό γυναικείο γούστο. Το αντίχνευες στα έπιπλά της, σ' αντικείμενα του σπιτιού της, στις μινιατούρες που στόλιζαν την εταζέρα της τραπε-

ζαρίας. Κι όμως δεν είχε βγει ποτέ απ' τη μικρή της πόλη, παρά μόνο για κάποιες κοινωνικές υποχρεώσεις μέχρι την Αθήνα.

Η φωνή του γαμπρού του τον επανέφερε στην πραγματικότητα. Είχε μια μεγάλη δίκη για το ξεκαθάρισμα της κληρονομιάς των Κατωποδαίων. Τους χώρισε τύτη η κληρονομιά, τους έσπασε, τους διέλυσε. Ευτυχώς που ο παπα-Κωστάγγελος δεν έχει τίποτε να μοιράσει στα παιδιά του. Έτσι δεν κινδυνεύουν από φαγωμάρες. Θέλει να τ' αφήσει πίσω του μονοιασμένα, ενωμένα, αγαπημένα. Πέρασαν πολλά σαν οικογένεια για να τους κομματιάσουν μερικά στρέμματα γης.

Πίνει το τσάι του μέχρι την τελευταία σταγόνα. Βγάζει το χρυσό ρολόι απ' την τσέπη του ράσου του. Έφτασε κιόλας οχτώμισι. Πρέπει να πηγαίνει πριν τον πάρει πολύ η νύχτα. Σε λίγο τα παιδιά θα κοιμηθούν και η Σοφία θα στρώσει τραπέζι για τον άντρα της.

«Καληνύχτα, παππού!» φωνάζουν και τα τρία από πάνω και ορμάνε κατρακυλώντας τις σκάλες να του φιλήσουν το χέρι. Του δίνουν τ' απαραίτητα, η μικρή Αμαλία σκαρφαλώνει μέχρι το λαιμό του να του τυλίξει το κασκόλ να μην κρυώσει.

Η Σοφία τον συνοδεύει ως την έξοδο, τον φιλάει και του λέει να προσέχει στη στράτα. Να της τηλεφωνήσει όταν μπει στο σπίτι, να μείνει ήσυχη πως έφτασε καλά.

Κάθε βράδυ η ίδια ακριβώς σιχομυθία. Τίποτε δεν άλλαξε στα δεκαεφτά χρόνια απ' το γάμο της κι ας μεσολάβησαν τόσα. Η κόρη του θέλει να έχει τον έλεγχο της κατάστασης. Έχει την ψευδαίσθηση πως είναι

ασφαλής ο παπα-Κωστάγγελος μόνον όταν περάσει το κατώφλι του σπιτιού του. Δεν ξέρει πως εκείνος θα είχε κι απόψε να παλέψει με τις αναμνήσεις του. Δεν είναι που τον καταδιώκουν τύψεις ή ενοχές, είναι που δεν καταλαβαίνει γιατί ξαφνικά τους τελευταίους μήνες ζει πιο έντονα το παρελθόν του απ' το παρόν.

Καθώς βγαίνει στον καθαρό αέρα, του έρχεται πάλι η ευωδιά απ' τους λουκουμάδες της Σοφίας. Το σοκάκι είναι βυθισμένο στο υγρό απόβροχο. Τα βήματά του σβήνουν μέσα στους ήχους των νερών που λίμνασαν απ' την απογευματινή βροχή. Προχωράει με προσοχή για να μη λερώσει το ράσο του. Σε λίγο θα στρίψει στη γωνία αφήνοντας πίσω του την αρμονία της Σοφίας. Μια άλλη πόρτα, εκείνη του Διονύση του, θ' ανοίξει...